

XORIJIY TAJRIBALAR ASOSIDA MUSIQIY INTELEKTNI RIVOJLANTIRISH: INTEGRATIV TA'LIM MODELLARI TAHLILI

Axtamov Islom Ilxom o'g'li
Buxoro xalqaro universiteti dotsenti

Annotatsiya: Mazkur maqolada musiqiy intellektni rivojlantirishda xorijiy tajribalar asosida shakllangan integrativ ta'lim modellari nazariy va amaliy jihatdan tahlil qilinadi. Xususan, Orff, Kodaly va Reggio Emilia kabi xalqaro pedagogik tizimlar asosida musiqiy qobiliyatlarni rivojlantirish metodlari o'rganildi.

Tayanch so'zlar: musiqiy intellekt, integrativ ta'lim, xorijiy tajriba, art-pedagogika, raqamli texnologiyalar, STEAM, multimodal yondashuv, musiqa ta'limi

Xorijiy tajribalar asosida musiqiy intellektni rivojlantirish masalasi zamonaviy pedagogika fanining dolzarb yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Bugungi globallashuv jarayonida ta'lim tizimida innovatsion yondashuvlarni joriy etish, ayniqsa, shaxsning ijodiy va intellektual salohiyatini rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Shu nuqtai nazardan, musiqiy intellektni shakllantirish va rivojlantirish jarayoni alohida ilmiy-pedagogik e'tiborni talab etadi. Musiqiy intellekt insonning ritm, ohang, tovush va musiqiy strukturalarni idrok etish, ularni tahlil qilish hamda ijodiy tarzda ifodalash qobiliyatlarini o'z ichiga oladi. Ushbu tushuncha zamonaviy pedagogik nazariyalarda keng yoritilib, ayniqsa ko'p qirrali intellekt nazariyasi doirasida mustaqil intellekt turi sifatida qaraladi.

Musiqiy intellektni rivojlantirishda an'anaviy o'qitish metodlari bilan bir qatorda zamonaviy, innovatsion va integrativ yondashuvlardan foydalanish zarur. Xorijiy tajribalar shuni ko'rsatadiki, rivojlangan mamlakatlarda musiqa ta'limi tizimi ko'proq amaliy, ijodiy va talaba shaxsiga yo'naltirilgan tarzda tashkil etiladi. Xususan, Yevropa va Amerika ta'lim tizimlarida musiqiy ta'lim turli san'at turlari va fanlar bilan integratsiya qilingan holda olib boriladi. Bu esa o'quvchilarning nafaqat musiqiy qobiliyatlarini, balki umumiy intellektual va ijodiy salohiyatini ham rivojlantirishga xizmat qiladi.

Xorijiy pedagogik tajribalarda keng qo'llaniladigan yondashuvlardan biri Orff tizimi bo'lib, unda musiqa, harakat va nutq faoliyati o'zaro uyg'unlikda rivojlantiriladi. Ushbu yondashuv bolalarning tabiiy ijodiy qobiliyatlarini yuzaga chiqarishga yordam beradi. Kodaly tizimi esa asosan vokal faoliyatga asoslanib, musiqiy savodxonlikni rivojlantirishga qaratilgan bo'lib, unda milliy folklor materiallaridan keng foydalaniladi. Reggio Emilia yondashuvi esa bolalarning mustaqil fikrlashi, ijodiy izlanishi va o'zini ifoda etishiga katta e'tibor qaratadi.

Ushbu tizimlarning barchasi integrativ ta'lim modeli asosida qurilgan bo'lib, musiqiy intellektni rivojlantirishda yuqori samaradorlikni ta'minlaydi.

Integrativ ta'lim modeli musiqiy ta'lim jarayonida turli fanlar va faoliyat turlarini birlashtirishga asoslanadi. Bu modelda musiqa tasviriy san'at, teatr, adabiyot, texnologiya va hatto aniq fanlar bilan uyg'unlashtiriladi. Ayniqsa, STEAM yondashuvi asosida tashkil etilgan ta'lim jarayonida musiqa fanining o'rni yanada kengayadi. Bunda o'quvchilar nafaqat musiqa tinglash yoki ijro etish bilan shug'ullanadi, balki uni ilmiy, texnologik va ijodiy jihatdan ham o'rganadi. Bu esa ularning analitik fikrlash, muammoni hal qilish va innovatsion g'oyalar yaratish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Zamonaviy ta'lim tizimida raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi musiqiy intellektni rivojlantirish uchun yangi imkoniyatlarni yaratmoqda. Bugungi kunda turli multimedia platformalar, musiqa yaratish dasturlari, sun'iy intellekt asosidagi ilovalar va onlayn ta'lim tizimlari keng qo'llanilmoqda. Ushbu texnologiyalar yordamida o'quvchilar musiqa yaratish, tahrirlash, tinglash va tahlil qilish imkoniyatiga ega bo'lmoqda. Bundan tashqari, raqamli vositalar individual ta'limni tashkil etish, o'quvchilarning mustaqil ishlashini rag'batlantirish va ularning ijodiy faolligini oshirishda muhim rol o'ynaydi. Masalan, virtual musiqa studiyalari va interaktiv platformalar orqali o'quvchilar real vaqt rejimida musiqa yaratish va boshqalar bilan hamkorlik qilish imkoniyatiga ega bo'lmoqda.

Xorijiy tajribalar shuni ko'rsatadiki, musiqiy intellektni rivojlantirish jarayonida o'quvchilarning emotsional holati va estetik didini shakllantirish ham muhim ahamiyatga ega. Musiqa orqali insonning ichki dunyosi boyiydi, uning his-tuyg'ulari va estetik qarashlari rivojlanadi. Shu sababli, zamonaviy musiqa ta'limida faqat texnik ko'nikmalarni shakllantirish bilan cheklanib qolmasdan, balki shaxsning ma'naviy-axloqiy rivojiga ham e'tibor qaratiladi. Integrativ yondashuv aynan shu jihatni ta'minlashga xizmat qiladi.

Shuningdek, musiqiy intellektni rivojlantirishda interfaol metodlar ham muhim ahamiyatga ega. Guruhli ishlash, loyiha asosida o'qitish, muammoli vaziyatlar yaratish va ijodiy topshiriqlar berish orqali o'quvchilarning faolligi oshiriladi. Bu esa ularning mustaqil fikrlash, qaror qabul qilish va o'z fikrini erkin ifoda etish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Xorijiy ta'lim tizimlarida aynan shu metodlar keng qo'llanilib, yuqori natijalarga erishilmoqda.

O'zbekiston ta'lim tizimida ham musiqiy ta'limni modernizatsiya qilish, uni xalqaro standartlar asosida rivojlantirish zarurati mavjud. Bunda xorijiy tajribalarni o'rganish va ularni milliy sharoitga moslashtirish muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, integrativ ta'lim modellari va raqamli texnologiyalarni joriy etish orqali musiqiy intellektni rivojlantirish samaradorligini oshirish mumkin. Shu bilan

birga, milliy musiqa merosidan foydalanish, an'anaviy va zamonaviy yondashuvlarni uyg'unlashtirish orqali o'ziga xos ta'lim modeli yaratish mumkin.

Xulosa qilib aytganda, xorijiy tajribalar asosida musiqiy intellektni rivojlantirish integrativ ta'lim yondashuvlari orqali samarali amalga oshiriladi. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar, raqamli vositalar va innovatsion metodlar bu jarayonni yanada takomillashtirish imkonini bermoqda. Kelgusida musiqiy ta'limni rivojlantirish uchun xorijiy tajribalarni chuqur o'rganish, ularni milliy tizimga moslashtirish va amaliyotga keng joriy etish muhim vazifa bo'lib qoladi. Shuningdek, o'qituvchilarning malakasini oshirish, zamonaviy pedagogik kompetensiyalarni shakllantirish va ta'lim jarayonini texnologik jihatdan boyitish orqali musiqiy intellektni rivojlantirishda yuqori natijalarga erishish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Gardner H. Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences. – New York, 1983.
2. Orff C. Elementar Music and Movement Education. – Schott Music, 1974.
3. Kodaly Z. Selected Writings. – Boosey & Hawkes, 1974.
4. Sharipova G., Xodjayeva Z. “Musika o'qitish metodikasi” T., 2020